

b) P. A. Sæve (1864) »Längre åt vester å samma mur finnas långa och dubbla run-rader, förstörda och ganska otydliga, såsom

... sau ... kirkia : ... $\widehat{\text{a}}\text{lfs}$... h - ibok m b - a ... »

Dessa ristningar kunde icke återfinnas av v. Friesen 1923 eller vid inventeringen 1954. Över en stor del av norra väggen, liksom över tornkammarens väggar, har i senare tid slagits nytt murbruk. Härvid kan en del av de inskrifter, som Sæve talar om, ha förstörts.

C. Sæve 1864: »Runristningen i Alskogs kyrka: **hialpi : us : þaun : helha : kirkia** = den helga kyrkan hjälpe oss! är en of-gammal inskrift, då hon ännu har *þaun*, n. sg. fem. Egendomligt är ock, att böngöraren bedjer kyrkan hjälpa sig och de sina (=us)!»

109. Ollaifs, Alskogs sn.

Pl. 54.

Litteratur: A. Edle, skrivelser till Riksantikvarien 1923 och 1925 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar 1924 (UUB); S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine 2 (1942), s. 15.

Äldre avbildningar: A. Edle foto (ATA); J. W. Hamner foto 1924 (ATA); H. Faith-Ell foto (ATA; Lindqvist a. a. fig. 302).

Bildsten med runinskrift. Den står numera rest på gravfältet Gålrum, omkring 50 m V om vägen från Rudvier (vid landsvägen Alskogs kyrka – Ljugarn) söderut till Lau kyrka; på Topografiska kartan Roma (1890) omedelbart under bokstaven *s* i namnet Olleifs. Bildsidan med runinskriften vetter nästan rakt mot N; bästa belysning sålunda tidigt på morgonen (omkring kl. 6).

Tidigare har stenen legat som bro över en vägtrumma på en åker Tomtängskvior, tillhörig Ollaifs, ungefär 400 m längre söderut, omkring 1,3 km Ö om Alskogs kyrka (på Topografiska kartan vid bokstaven *f* i namnet Rangsarfve). Där i närheten har stenen rimligtvis från början varit rest, ehuru givetvis ingenting hindrar, att den kan ha blivit flyttad och bortförd exempelvis från Gålrum. Den ristade sidan var vänd nedåt; baksidan bär tydliga spår av slitning, bl. a. genom vagnshjul. Detta behöver knappast betyda, att stenen mycket länge har legat som täckhäll i bron; ytan har en ganska lös konsistens och vittrar lätt sönder. År 1923 fick riksantikvariens ombud kand. A. Edle tillstånd att flytta stenen, och på hösten 1924 restes den på sin nuvarande plats. Kort därpå undersöktes den av professor O. v. Friesen och apotekare J. W. Hamner.

Om fornminnesområdet Gålrum, ett av Gotlands förnämsta, med talrika skeppssättningarna och rösen, se N. H. Sjöborg, *Samlingar för Nordens fornälskare* I (1822), s. 126 (med fig. 83), Carl Sæve, *Om Gotlands äldsta fornlemningar* (i: *Annaler for nordisk oldkyndighed og historie* 1852), s. 145 f.

Kalksten. Stenen har den för bildstenar vanliga formen, med rundad överdel (»huvudet») och en underdel som tilltager i bredd nedåt. Stenens höjd (i sin helhet) 2,70 m, över nuvarande markytan 1,80 m; bredd vid »huvudets» nedersta del 1 m, strax nedanför vid »halsen» 0,91 m, vid marken 1,40 m; tjocklek 15–30 cm.

Stenen är på framsidan mycket vittrad, och ristningen är ytterst sliten och otydlig. På överdelen kunna endast svaga spår av en kantbård urskiljas. På underdelen skymtar bilden av ett skepp med rutat segel. Bilderna ha varit utförda genom ristade linjer, icke i relief med ytan nedsänkt (som t. ex. Tjängvide-stenen). Linjerna äro i varje fall numera mycket grunda. Skeppsbilden har en gång utfyllt större delen av nederdelen i stenens hela bredd.

Omedelbart ovanför skeppet och sålunda strax nedanför stenens »öron» skymta svagt resterna av en runinskrift. En nedre ramlinje, på vilken runorna stå, är tämligen tydlig (några cm ovanför seglets överkant); huruvida någon övre ramlinje har funnits, är mera ovisst. Runornas höjd torde vara 6 cm.

Inskriften, som har upptäckts av apotekare J. W. Hamner, är mycket vittrad och sliten. Endast några få runor i vänstra delen kunna numera skönjas. Runorna äro smala och grunda. Av allt att döma har mycket

vittrat bort sedan v. Friesens undersökning den 31 aug. 1924. Troligen har stenens yta, som länge har legat i den fuktiga jorden, varit ömtålig och vittringen fortgått hastigt under de närmaste åren. Jag har tre gånger undersökt inskriften, dels 1954, dels två gånger 1961 (med olika belysningar), vid senaste tillfället tillsammans med S. B. F. Jansson och I. Anderson. Från 1954 har jag antecknat: »Några runor kunde jag ej med säkerhet urskilja, endast enstaka raka stavar.» Från de båda senaste besöken (1961) har jag antecknat läsningen:

aft : - - . . . a . . .

Inskrift (enligt O. v. Friesen):

aft : rual⁵ta : fa¹⁰pur : . . .

»Efter Roalde fader . . .»

»Senare delen av bandet är helt bortvittrat. Inskriftens längd är 33 cm.» 1 a och 11 a: »ovisst om ej bistaven korsar». 3 t har bistav endast t. v. Skiljetecknet efter 3 t och 9 a utgöres av tre punkter. 5 u: bistaven utgår från huvudstavens mitt; likaså 13 u. 6 a har bistav endast t. v.; likaså 9 a. Bistaven i 8 t »borttagen av flagring (djup)». Skiljetecknet efter 14 r är osäkert.

Runorna äro sålunda de s. k. svensk-norska.

Namnet *Roaldi*, äldre *Hroaldi*, är en sidoförm till det vanligare *Hroaldr*, ursprungligen *Hróð-valdr*. Förleden är sålunda det i namn vanliga *Hróð*- 'ära, rykte', efterleden *valdr* m. eller *valdi* m. 'herre, härskare'. -*valdr* och -*valdi* växla också i andra namn (*Sigvaldr* och *Sigvaldi* m. fl.). *Hróaldr* är i utpräglad grad ett västnordiskt namn. »Hör allt ifrån älsta tider till de mera brukliga namnen i Norge. Redan i början av 700-talet en *rhoaltr* på Vatnstenen . . . Äfter 1300 är namnet talrikt representerat i norska urkunder . . . Tämigen vanligt på Island ännu på 900-talet» (Lind). I östra Norden långt sällsyntare: gen. *ruhalts* (kanske för *hrualts*?) DR 248 Snoldelev, *hrualtr* Sö 31, *roþualtr* S 109 Klinte, *roþualr* G 119. Om namn med förleden *Roþ*- se G 1.

110. Tjängvide, Alskogs sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 55-57.

Litteratur: S 121. C. Säve, Tjängvide-stenen på Gotland (i: *Runa*, Antiquarisk tidskrift, 1845, s. 83-93), Alskogs-stenarne på Gotland (i: *Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1852, s. 171-195), Gutniska urkunder (1859), s. XXXV; P. D. A. Atterbom i *Svenska Akademiens handlingar* Bd 24 (1851), s. 21; L. Cedergren, Antiquarisk-topografisk karta och beskrifning öfver fornminnen uti Ardre, Ahlskog, Garde och Lau socknar, 1855 (ATA), bl. 12; P. A. Säve, Reseberättelse 1863 (ATA), s. 210, Reseberättelse 1864 (ATA), s. 230; G. Stephens, Old Northern Runic Monuments 1 (1866-67), s. 224 f., 2 (1867-68), s. 709, 3 (1884), s. 343 f.; VHA Akad:s Dagbok 27/7, 1869 § 295 (ATA), Inventarium nr 4171 (1869); S. Bugge, Tolkning af runeskriften på Rökstenen i Östergötland (i: *ATS* 5, 1878), s. 103 f., 214, Runverser (i: *ATS* 10: 1, 1887-91), s. 356 f., En ny-funden gotländsk runesten (i: *SFT* 11, 1900), s. 118, 120, 124, Der Runenstein von Rök (1910), s. 63, 157, 211, 219; H. Hildebrand i VHA Akad:s Månadsblad 1880, s. 22, Sveriges medeltid 1 (1879), s. 1002, 3 (1898-1903), s. 5; E. Brate, Tjängvide, Alskogs sn (undersökningsprotokoll, hs i ATA), Runverser (i: *ATS* 10: 1, 1887-91), s. 358 f., Tjängvidestenen (i: *Nordisk familjebok*, 2 uppl., Bd 29, 1919, sp. 218), Sverges runinskrifter (1922), s. 36 f.; C. J. Bergman, Gotlands geografi och historia (4 uppl., 1898), s. 37 f.; L. Fr. Löffler i *SFT* 11 (1901), s. 204; H. Pipping, Ardre-stenarna (1901), s. 34, 37; O. Montelius, Forntiden (i: *Sveriges historia* 1, 1903), s. 278, Om lifvet i Sverige under hednatiden (3 uppl., 1905), s. 151; A. Bugge, Vikingerne 1 (1904), s. 229, Vesterlandenes indflydelse paa nordboernes kultur (1905), s. 320 f. (se f. ö. registret); A. Noreen, Altschwedische Grammatik (1904), s. 499 (nr 35); H. Schück, Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria 1 (1904), s. 195, Ill. svensk litteraturhistoria 1, 2 uppl. (1911), s. 98, 101, 3 uppl. (1926), s. 163, 165; M. Klintberg, Anteckningar om Gotland (1909), s. 107; O. v. Friesen, Runenskrift (i: *Hoops Reallexikon* Bd 4, 1918), s. 33, 40, De svenska runinskrifterna (i: *Nordisk kultur* Bd 6 Runorna, 1933), s. 156 f., Anteckningar 1934 (UUB); B. Bergman, Genom gotländska bygder 1 (1929), s. 37 f., Då studenterna räddade Tjängvidestenen (i: *Gaudeamus* 5, 1930, s. 22); H. Jungner, Den gotländska runbildstenen från Sanda (i: *Fornvännen* 1930), s. 65, 68; E. Wessén i *Nordisk familjebok*, 3 uppl., Bd 19 (1933), sp. 390; S. Lindqvist, Gotlands